

DISCLOSURE OF NON-FINANCIAL INFORMATION BY ENTERPRISES IN ACCORDANCE WITH APPLICABLE ACCOUNTING LEGISLATION

ОПОВЕСТЯВАНЕ НА НЕФИНАНСОВАТА ИНФОРМАЦИЯ ОТ ПРЕДПРИЯТИЯТА СЪГЛАСНО ПРИЛОЖИМОТО СЧЕТОВОДНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

PUBLICITY OF NON-FINANCIAL INFORMATION REGARDING THE ENVIRONMENTAL POLICY OF PUBLIC INTEREST ENTERPRISES IN BULGARIA

Pavlina Dimitrova

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

ПУБЛИЧНОСТ НА НЕФИНАНСОВАТА ИНФОРМАЦИЯ ОТНОСНО ЕКОЛОГИЧНАТА ПОЛИТИКА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ОБЩЕСТВЕН ИНТЕРЕС В БЪЛГАРИЯ

Павлина Димитрова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Abstract: The study addresses issues related to the environmental policy of enterprises of public interest and the usefulness of its disclosure in the required non-financial declaration. The legal framework in the context of the environment is also considered. Specifically, it is determined which companies are obliged to disclose their conceptual views on certain 8 criteria. These policies are specified on the basis of the guidelines prepared in the Instruction of the Ministry of Finance on the application of Chapter Seven “Annual Reports”, Section III “Non-Financial Statement” and Section IV “Consolidated Non-Financial Statement” of the Law of accounting.

The goal is to identify the risks that may reduce the resilience of the global economy. It is emphasized on the concept of long-term profitability combined with social justice and environmental protection.

An empirical study of a representative sample of companies in different sectors was performed, and specific results were announced.

Резюме: В разработката се разглеждат въпроси свързани с екологичната политика на предприятията от обществен интерес и полезността на оповестяването ѝ в изискуемата нефинансова декларация.

Разгледана е и нормативната уредба в контекста за околната среда. Конкретно са определени кои дружества са задължени да оповестят своите концептуални виждания по определени осем критерия. Последните са конкретизирани въз основа на насоките, изготвени в Указание на МФ във връзка с прилагане на глава седма “Годишни доклади”, раздел III “Нефинансова декларация” и раздел IV “Консолидирана нефинансова декларация” от Закона за счетоводството.

Чрез критериите се определят рисковете, които могат да снижат устойчивостта на глобалната икономика. Набляга се на концепцията за

дългосрочна рентабилност съчетана със социална справедливост и опазване на околната среда. Извършено е емпирично изследване на представителна извадка от компании в различни сектори, като са оповестени конкретни резултати.

Въведение

Безспорно отношението на човека към природата е ключов фактор за бъдещия живот на планетата и предопределя физическото и психическото здраве на индивидите. В този контекст, терминът екология се определя като „наука за взаимоотношенията на организмите помежду им и с околната среда” [1]. В литературата се срещат определения за околна среда като: „исторически формирала се категория, която включва географската среда и изкуствено създадените от човека материални обекти, удовлетворяващи неговата жизнена дейност или подпомагащи стопанското му развитие.” (Лаков, 2015) [2]. И още „околната среда се състои от абиотични и биотични фактори.”(Тейлор, 2013) [3]. *Абиотичните фактори* са физически параметри с небиологичен произход, оказващи влияние върху живите организми и включват светлина, температура, вода, атмосфера, география. *Биотичните фактори* са почви, видовото разнообразие и численото съотношение на видовете в екосистемата, както и взаимоотношенията между тях; антропогенното въздействие върху местообитанията и екосистемите.

Поради ключовото значение на природата за оцеляването на човешкия вид се въвеждат нормативно изисквания за превенция от замърсяване на околната среда. Определени предприятия, освен спазването на екологичните норми, трябва да оповестяват всяка отчетна година в докладите си и своите политики в тази насока.

Изложение

Човекът като разумно същество би трябвало да полага грижата на добър стопанин за флората и фауната, тъй като неговото нормално съществуване зависи от тях. Каква е реалността обаче, не е тайна за никого от обществото. Наблюдава се драстично потребление на ресурси, генериране на производствени замърсители и отпадъци.

В средата на миналия век се осъзнава необходимостта от ограничаване на негативното влияние на антропогенната дейност. В този контекст излиза на преден план необходимост от разработване на екологични политики. Пред всяка отчетна единица стои важната задача да сформира своя екологична стратегия. Тази стратегия, сама по себе си, представлява комплексен план за достигане целите и задачите в екологико-икономическата сфера.

Аспектите на стратегията могат да бъдат определени така [4]:

- изпълнение на институционалната рамка, определена от държавата и обществото в екологичната сфера;
- предотвратяване на екологични ситуации, които могат да доведат до финансови загуби (глоби, компенсационни плащания и разходи за премахване на последствията) [32,33];
- анализ на пазара с цел определяне на перспективите за производство на екологично чисти продукти, замяна на технологии и избор на алтернатива;
- използване постиженията на научно - техническия напредък за осигуряване на екологичност на продуктите и производствените процеси във всички етапи от жизнения цикъл;

➤ формиране на маркетингова политика като се вземат предвид екологичните характеристики на продукта, ползите от екомаркировката [34].

Нормативните актове, целящи контролиране на дейността на предприятието в аспекта на превенция на околната среда, са множество: директиви, закони, постановления, решения и т.н. Законите изисквания са насочени към: качество на въздуха; управление на отпадъците; качество на водите; защита на природата; контрол на промишленото замърсяване и управление на риска; химикали; генетично модифицирани организми; шум от машини и съоръжения; ядрена безопасност и радиационна защита; гражданска защита.[5], [6], [7]... [21].

Съгласно изискванията на Закона за опазване на околната среда [5] информацията, засягаща екологията, може да бъде първична, налична предварително обработена и нарочно обработена. Всеки може да има достъп до тези данни, които се категоризират така:

✓ състоянието на компонентите атмосферен въздух, атмосфера, води, почва, земни недра, ландшафт, природни обекти, минерално разнообразие, биологично разнообразие и неговите елементи и взаимодействието между тях;

✓ факторите, увреждащи природата: естествени и антропогенни вещества и процеси; различни видове отпадъци и техните местонахождения; рискови енергийни източници - шумове, вибрации, радиации, както и някои генетично модифицирани организми. Дейностите и/или мерките, включително административните мерки, международни договори, политика, законодателство, включително доклади за прилагане на законодателството в областта на околната среда, планове и програми, които оказват или са в състояние да оказват въздействие върху компонентите на околната среда също могат да бъдат представени при поискване;

✓ състоянието на човешкото здраве и безопасността на хората, доколкото те са или могат да бъдат засегнати от състоянието на компонентите на околната среда или, чрез тези компоненти, от факторите, дейностите или мерките, посочени в предходната точка;

✓ обекти на културно-историческото наследство, сгради и съоръжения, доколкото те са или могат да бъдат засегнати от състоянието на компонентите на околната среда, или чрез тези компоненти - от факторите, дейностите или мерките, посочени в т. 2;

✓ анализ на разходите и ползите и други икономически анализи и допускания, използвани в рамките на мерките и дейностите, посочени в т. 2;

✓ емисии, зауствания и други вредни въздействия върху околната среда.

Директива 2014/95 на ЕС от 22.10.2014г.[22] признава значението на оповестената информация относно социалната и екологичната политика. По този начин се определят рисковете, които могат да снижат устойчивостта на глобалната икономика [35], [36]. Набляга се на концепцията за дългосрочна рентабилност съчетана със социална справедливост и опазване на околната среда. В този контекст “оповестяването на нефинансова информация спомага за наблюдението, измерването и управлението на резултатите от дейността на предприятията и тяхното въздействие върху обществото” [22, т. 3].

Директивата изисква изготвянето на нефинансова информация от определени големи предприятия, която информация да засяга въпросите за служителите и социалните въпроси (в т.ч. зачитането на правата на човека), корупцията и опазването на околната среда.

Чрез оповестяване на нефинансовата информация се цели:

➤ Съгласуваност на информацията - отразяваща се в определянето на “груби” критерии (груба рамка) за отчитане;

➤ Съпоставимост на информацията - възможност за сравняване на информацията между компании, развиващи дейност в един бранш;

➤ Открояване на най-вероятните причини за реализиране на конкретни рискове, за да бъдат информирани всички потребители на отчети и да се коригират първоначални намерения във връзка с инвестиции в дадената отчетна единица [37];

➤ Отразяване на политиката за корпоративна социална отговорност. Последната е “концепция, при която компаниите интегрират на доброволна основа дейността си по опазване на околната среда и социалните си инициативи в своите бизнес стратегии и във взаимодействие с всички заинтересовани лица” [23]. Понятието е допълнено, като се възприема, че това е “отговорността на една организация за въздействията от нейните решения и дейности върху обществото и околната среда; социалната отговорност се реализира чрез прозрачност и етично поведение и допринася за устойчивото развитие, здраве и благополучие на обществото; взема предвид очакванията на заинтересованите страни; съответства на приложимото законодателство и е съвместима с международните норми на поведение; интегрирана е навсякъде в организацията и се практикува в нейните взаимоотношения” [24].

➤ Достъпът до такъв тип информация (за инвеститорите) се разглежда като стъпка за постигането на пазарни и политически стимули за благоприятстване на бизнес инвестициите и ефективността.

Освобождаването на предприятия (според възприети критерии) от изготвяне на Нефинансовата декларация е определено с цел да се снижи цялостната регулаторна тежест и е от типа “мисли първо за малките”.

При предоставянето на информация дружествата могат да използват освен националните рамки, но и Схемата за екологично управление и одит (EMAS). Естествено е организациите до момента на възприемането на EMAS да са използвали други неформални системи - системи за управление на околната среда (СУОС). Причините за развитието на екологичните системи е както необходимостта от оптимално използване на ресурсите, така и от необходимостта за тяхното възстановяване.

Характерните черти на EMAS могат да бъдат обобщени така:

■ приложима е за всички сектори на икономиката;

■ опростена методология, което дава възможност по-желание и малки, и средни предприятия с ограничен финансов ресурс да използват този стандарт;

■ по-строги изисквания за измерване и оценка на екологични резултати, спрямо предходни стандарти;

■ единни екологични показатели, въз основа на които е възможно сравнението между дейността по опазване на околната среда на предприятие в различен времеви хоризонт, както и между различни предприятия в рамките на една и съща отчетна година;

■ оповестяване на информация за цялата общественост чрез екологична декларация.

■ извършване на вътрешен екологичен одит, който като вид контрол многократно минимизира разходите по него в сравнение с акумулираните ползи за отчетната единица и за обществото. Оценява се дали системата за управление съответства с целите и политиката на организацията;

■ висока степен на участие на работниците и служителите в системата - водене на открит диалог с всички тях във връзка с дейността на компанията;

■ осъществяване на външен контрол по дейността - вид независима проверка от сертифициран орган.

Преди предложението за този тип система като екологичен стандарт, беше нормативно регламентиран ISO 14001. Последният не се отменя, по-скоро системата EMAS надгражда нови изисквания и очевидно е, че тя може да се категоризира като най-надеждната и устойчива система.

При оповестяване на екологична информация е препоръчително компаниите да се ръководят от Принципите, залегнали в Глобалния договор на ООН, конкретизирани в следните насоки [25]:

❖ подкрепа за превантивните подходи в опазването на околната среда. От гледна точка на факта, че превенцията е значително по-ефективна (дори икономическо по-изгодно е да се предотврати разрушаващо природата действие, отколкото да се търсят методики за възстановяване на нормалната флора и фауна, както и за човешкото здраве), то решаването на известни проблеми може да се подпомогне от комбинация от мерки за смекчаване и възстановяване;

❖ подемане на инициативи, стимулиращи поемането на по-голяма отговорност към околната среда. В този контекст особено актуални са думите на Вацлав Хавел: “Все още не сме в състояние да разберем, че единственият общ стълб на всички дейности – ако трябва да са морални – е отговорността. Отговорността е нещо по-висше от моето семейството, моята държава, моята фирма, моят успех.”[26]. Благото на обществото трябва да е на първо място. Само тогава може да се достигне до личното благо;

❖ насърчаване развитието и разпространението на технологии, щадящи околната среда. Според емпирично проучване [27] само за територията на нашата страна, компаниите инвестират в “зелена икономика” поради следните причини:

✓ *спазване на нормативните изисквания за опазване на околната среда;*

✓ *повишаване на печалбите;*

✓ *намаляване на разходите*

✓ *повишаване на фирмения имидж.*

Първоначалното мнение, че инвестициите в такива технологии са високи, не се потвърждават. Ползите са екологични и социални, а експлоатационните разходи сравнително по-ниски.

С цел хармонизиране на българското законодателство с европейското, бяха извършени конкретни промени в Закона за счетоводството [28]. Към глава VII Годишни доклади се въведе раздел III Нефинансова декларация и раздел IV Консолидирана нефинансова декларация. Акцентите относно публично оповестената информация са определени като [28, чл.48, ал.2]:

■ кратко описание на бизнес модела на предприятието - цел, стратегия, организационна структура, инфраструктура, продукти, следвани политики по отношение на основните и спомагателните дейности на предприятието и други;

■ описание на политиките, които предприятието е приело и следва по отношение на екологичните и социалните въпроси, включително дейностите, които е извършило през отчетния период и резултатите от тях;

■ целите, рисковете и задачите, които предстоят по отношение на екологичните и социалните политики, включително описание на такива дейности,

които биха довели до неблагоприятно въздействие върху екологията, служителите или други социални въпроси;

■ описание на основните показатели за резултатите от дейностите, свързани с екологичните и социалните въпроси.

Декларацията се изготвя конкретно от онези предприятия от обществен интерес, които за отчетния период към 31.12 отчитат среден брой на персонала над 500 човека и се класифицират като големи предприятия.

Частично информацията относно оповестяване на възприетите мерки за опазване на околната среда и отчитане на разходите в тази насока могат да бъдат открити в МСС 1 Представяне на финансови отчети, МСС 41 Земеделие, МСФО 6 Проучване и оценка на минералните ресурси, МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи и др.

Съгласно Указание на МФ от 2017 г. компаниите трябва да оповестят екологичните си политики в следните насоки:

- текущо и предвидимо въздействие на дейността върху околната среда, както и върху здравето и безопасността на работниците;
- използването на енергия от възобновяеми и/или невъзобновяеми източници;
- емисиите на парниковите газове;
- потреблението на вода;
- замърсяване на въздуха.

Тези основни акценти са представени в следната таблица:

Таблица 1. Концептуални акценти относно екологичните политики на предприятията

Акценти	Съдържание на акцентите
Акцент 1	<i>Въздействие върху околната среда от използването на енергия</i>
Акцент 2	<i>Преки и непреки емисии в атмосферата и интензитета на емисиите на парникови газове</i>
Акцент 3	<i>Използване и опазване на природни ресурси и свързаното с тях опазване на биологичното разнообразие</i>
Акцент 4	<i>Въздействия върху природни екосистеми, които водят до поток на ценни за екосистемата материали в бъдеще</i>
Акцент 5	<i>Управление на отпадъци</i>
Акцент 6	<i>Влияние на транспорта</i>
Акцент 7	<i>Влияние върху околната среда на замърсяващи вещества</i>
Акцент 8	<i>Разработване на екологично чисти продукти, услуги и технологии</i>

Източник: Указание на МФ относно прилагане на глава седма “Годишни доклади”, раздел III “Нефинансова декларация” и раздел IV “Консолидирана нефинансова декларация” от Закона за счетоводството. Интернет-ресурс: www.minfin.bg

В следващите редове ще бъдат пояснени основните акценти с цел да се отвори тяхната ключова роля като част от нефинансовата информация.

По отношение на това, как използването на енергия въздейства върху околната среда (Акцент 1) - доклад на ЕК в сектор Околна среда [29] категорично отстоява мнението, че не е възможно един първичен източник на енергия при неговата преработка да не окаже вредно въздействие върху природата.

Енергията се получава от определени суровини. “В Европейския съюз 56% от енергията се получава чрез изгарянето на изкопаеми горива (въглища, природен газ и петрол). Използва се и ядрена енергия (35%) и възобновяеми енергийни ресурси (9%)” [29].

В Централна и Източна Европа чрез изгаряне на горива се добиват около 80% от енергията - ядреното гориво осигурява 12%, а възобновяемите енергийни ресурси - 8% [29]. Първични енергийни източници биват невъзобновяеми (изкопаеми твърди горива, суров петрол, природен газ), както и възобновяеми суровини (хидроенергия, геотермална енергия, енергиите на биомасата, вятъра и слънцето). Първичните източници на енергия могат да бъдат определени в зависимост от влиянието си върху парниковия ефект на горива с високо съдържание на въглерод и горива с ниско съдържание на въглерод (биомаса) и горива, несъдържащи въглерод (вятър, слънце, хидро - геотермална и ядрена енергия).

Предприятията трябва да оповестят видовете горива, които използват за добива на енергия.

По отношение акцент 2 - При изгарянето на твърдите горива се отделят емисии на CO₂, SO₂, NOX, прах и твърди частици. CO₂ е главният виновник за парниковия ефект, докато SO₂ и NOX спомагат за образуването на киселинните дъждове и заедно с праха влошават качеството на въздуха. Необходимо е да бъдат публично оповестени количествата на вредните емисии както и политиката за снижаване на парниковите газове.

По отношение акцент 3 - Една от целите на стратегическия План за биоразнообразие (2011-2020) е до 2020 г., но не по-късно, стимулите, включително вредните за биоразнообразието субсидии, да са елиминирани, поетапно отменени или изменени с цел да се минимизира или избегне тяхното негативно въздействие и да бъдат създадени и приложени положителни стимули за опазването и устойчивото използване на биоразнообразието, съгласно и в съответствие с Конвенцията и други съответстващи международни задължения, като се вземат предвид националните социално-икономически условия.”[30]

По отношение акцент 4 - има се предвид възприетите мерки за подобряване на екосистемите - залесяване, почистване на речни корита и др.

По отношение акцент 5- управлението трябва да се извършва в насоките превенция, разширена отговорност на производителя, близост и самодостатъчност (отпадъците трябва да бъдат унищожавани възможно най-близо до тяхното възникване).

Целта на оповестяване на акцент 6 и 7 е сходна с тази на предходните акценти. По отношение акцент 8 - трябва да се определи доколко предприятието е социално отговорно при изпълнение на своята дейност.

Емпирично изследване

В обхвата на изследваните компании се включват тези, които:

a/ отговарят на критериите за големи предприятия. Съгласно Закона за счетоводството [28], за тях трябва да е изпълнено:

- към 31.12 на текущия отчетен период надвишават най-малко 2 от следните показателя: *балансова стойност на активите - 38 000 000 лв.;*

2. нетни приходи от продажби - 76 000 000 лв.; 3. средна численост на персонала за отчетния период - 250 души.

б/ да попадат в обхвата на т.нар. предприятия от обществен интерес - те са посочени в § 1, т. 22 от Допълнителните разпоредби към Закона към тях се вкл.: предприятия, чиито прехвърлими ценни книжа са допуснати до търговия на регулирания пазар в държава - членка на Европейския съюз; б) кредитни институции; в) застрахователи и презастрахователи; г) пенсионноосигурителните дружества и управляваните от тях фондове; д) инвестиционни посредници, които са големи предприятия по този закон и др.

в/ надвишават критерия за среден брой служители към 31.12. на текущия отчетен период от 500 души.

Би трябвало компаниите да се избират от регистъра на предприятията с обществен интерес. След обстоен преглед на този регистър се оказва, че:

- ◆ Списъкът е актуален към 01.11.2016 г. (оповестен на сайта на Комисията за публичен надзор над регистрирани одитори) [15];

- ◆ Оповестени са 569 дружества, които се признават за предприятия от обществен интерес;

- ◆ От общия брой 12% още през 2016г. са обявени в несъстоятелност;

- ◆ Към края на 2020 г. след лична проверка се установява, че реално със списъчен брой на персонала над 500 човека са 70 компании;

- ◆ Ще бъде изследвана извадка от 35% от дружествата (25 предприятия), независимо, че и при значителен по-малък брой могат да бъдат изведени конкретни резултати.

Таблица 2. Изследвани компании

№	Наименование на публичното дружество	Икономически сектор
1	АЕЦ Козлодуй ЕАД	Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия
2	Булгартрансгаз ЕАД	Производство, пренос и разпределение на газ
3	ВиК Бургас ЕАД	Събиране , пречистване и доставяне на води
4	ВиК Пловдив ЕАД	Събиране , пречистване и доставяне на води
5	Еврохолд България АД-София	Финансови и застрахователни дейности
6	Булбанк АД	Финансови и застрахователни дейности
7	Булгартабак холдинг АД-София	Производство на тютюневи изделия
8	ДП НК Железопътна инфраструктура	Ремонт, поддържане и експлоатация на железопътна инфраструктура
9	ДСК АД	Финансови и застрахователни дейности
10	Грийненерджи България 1 АД	Доставка на електрическа енергия
11	Еврохолд България АД-София	Финансови и застрахователни дейности
12	ЗАД Булстрад Виена иншурънс груп-София	Финансови и застрахователни дейности
13	М+С Хидравлик АД	Производство на хидравлични помпи, хидравлични и пневматични двигатели

№	Наименование на публичното дружество	Икономически сектор
	Монбат АД	Химическа промишленост
14	Неохим АД -Димитровград	Химическа промишленост
15	Първа инвестиционна банка АД	Финансови и застрахователни дейности
16	Петрол АД	Търговия на автомобилни горива и смазочни материали
17	Райфайзенбанк АД	Финансови и застрахователни дейности
18	Синергон холдинг АД	Финансови и застрахователни дейности
19	Софарма трейдинг АД	Фармацевтична промишленост
20	Спиди АД	Пощенски и куриерски услуги
21	Стара планина холд АД	Финансови и застрахователни дейности
22	Софийска вода АД	Събиране , пречистване и доставяне на води
23	Трейс груп холд АД	Строителна промишленост
24	Юрий Гагарин АД	Печатна дейност
25	Юробанк АД	Финансови и застрахователни дейности

Изследването ще бъде в няколко насоки (като критерии ще се използват посочените 8 акцента в екологичната политика):

1. По кои от критериите всяко предприятие трябва да оповестява информация (така например, ако някое дружество при осъществяване на дейността си не отделя парникови газове, то няма как да предоставя данни за това);

2. Оповестява ли се информация по изискуемите критерии;

3. Достатъчна ли е информацията или се отразява проформа - с по едно-две изречения;

4. Достъпна ли е на сайтовете на компаниите.

При проучването се използва MS Excel. Бинарните променливи от 0 до 1 спомагат да бъдат обобщени резултатите. Опитът за квантифициране на нефинансова информация - български и чуждестранен, обстойно е разгледан от Димитрова, П. [31]

Резултати

Общият резултат за трите изследвани години показва, че най-висок коефициент е достигнат за критерия “Управление на отпадъци” - 0.84 (за 2017 г., 2018 г., 2019 г.), като същото число е отчетено и за критерия “Влияние върху околната среда от замърсяващи вещества” (за 2017 г., 2018 г., 2019 г.). Най-ниско е нивото на оповестената информация за критерий “Въздействие върху околната среда от използване на енергия” (само за 2017 г.). По години резултативните величини изобразяват следната картина:

За 2017 г. най-висок е отчетен резултатът по критерий 5 “Управление на отпадъци” за сектори: Производство, пренос и разпределение на ел. енергия, както и за Химическа промишленост; Събиране, пречистване и доставяне на води; Ремонт, поддържане и експлоатация на железопътна инфраструктура (за всички единици). 70% от дружествата предоставят конкретна информация за управлението на своите отпадъци. Оповестява се сертифициране по BRC в

частта за опаковки и опаковъчни материали като доставените опаковки са с FSC клеймо - с гарантиран произход за отговорно управлявани източници на дървесина. Голяма част от предлаганите пликове за опаковка на пратките са изработени от полиетилен с добавка за ускорено разграждане по технологията polydegalax на Epi Global. Работи се и в насока за намаляване обема на използваната хартия. Така например в Спиди Ад вече вече са разработени и успешно въведени Paperless решения за електронно управление на работния процес. Едно от нововъведенията е професионално устройство за подписване (signature pad). Негова основна характеристика е, че драстично намалява потреблението на хартия за извършване на доставки. Освен това, за разлика от таблетите, той служи само за приемане на подписи, което осигурява по-голяма сигурност на клиентите и намалява възможностите за грешки.

Прилагат се и копирни машини, идентифициращи всеки служител колко хартия използва, а в административните сгради са поставени контейнери за разделно събиране на хартия.

Разделните системи за отпадъците: разделно събиране, минимизиране, оползотворяване и рециклиране на производствените и битовите отпадъци, както и сключени договори с предприятия за предаване на отпадъци, се декларират от над 80 % от компаниите.

Използват се отделни програми за управление на отпадъци, но като част от Системата за управление на околната среда (СУОС). Не се оповестяват наложени глоби за неспазване на законодателството, вкл. Закона за управление на отпадъците.

Над 50% от предприятията са изградили площадки за съхранение на отпадъци, вкл. за опасни отпадъци: масла, акумулаторни батерии, филтруващи елементи. 25% от всички дружества са построили тези площадки още преди повече от 10 години, т.е. не се налага екстремно строителство, поради промяна в нормативната уредба. По отношение на 2018 г. и 2019 г. резултатите са същите.

С резултат 0.84 е и предпоследният седми показател *“Влияние върху околната среда на замърсяващи вещества”*, като за това в голяма степен допринасят най-вече секторите *“Доставка, пренос и разпределение на електрическа енергия”*, *“Печатна дейност”*, *“Химическа промишленост”*, *“Търговия на автомобилни горива и смазочни материали”*, *“Строителна промишленост”* - всички с коефициент 1.

Що се отнася до замърсители на въздуха - такива са праховите частици, азотния диоксид и озонът в близост до земната повърхност. Те влияят в най-голяма степен върху дихателната система на човека. Излагането на тези замърсители редовно причинява бронхити, астма, алергии и дори може да доведе до преждевременна смърт. Над 80% от градското население на Европа е изложено на замърсители в концентрации, по-високи от допустимите норми. Например фините прахови частици (PM2.5) във въздуха намаляват очакваната продължителност на живота в ЕС с повече от 8 месеца.

Влошен е показателят при секторите Фармацевтична промишленост и пощенски и куриерски услуги -съответно 0.5.

Критерият *“Разработване на екологично чисти продукти и услуги”* се движи в границите от 0.7 (за 2017 г.) до 0.72 за 2018 и 2019 г.

Секторите първенци са химическа промишленост, пощенски и куриерски услуги, финансови и застрахователни услуги, производство на хидравлични помпи и хидравлични пневматични двигатели.

Над 35% от дружествата предприемат практически стъпки за намаляване разходите на природни ресурси - нови машини и съоръжения със снижено замърсяване на околната среда, включително дейности за оптимизиране на оборотното ползване на пречистените води и затворен цикъл на охлаждащите води.

Инвестирани са средства в реконструкции на терминалите; плаващи покриви на резервоарите, за да се ограничат изпаренията; нови естакади за долно пълнене на автоцистерни и др. Декларира се сертифициране по стандарт ISO 9001:2015.

Като иновация се възприема въвеждането на автоматичните станции за пратки с тяхната екологична ефективност. Самите автомати са енергийно ефективни, с месечно потребление на електричество между 20 и 30 kWh.

Положителен резултат от провежданата политика по околна среда е осигуряване и постигне едновременно на ефикасен бизнес, ефективен контрол на разходите, пестене на енергия и намаляване на вредните емисии.

20% от дружествата не оповестяват информация по този критерий (за 2019 г.). Дори не е налице и декларативност по отношение на факта, че предприятието няма възможност или няма намерение да извършва дейност във връзка с това.

За 2018 г. няма промяна с обявеното от предприятията за 2019 г.

За 2017 г. по-слабо е представена информацията (неизчерпателна) в областта на куриерските услуги. При останалите сектори няма промяна.

Критерият *"Въздействия върху природни екосистеми, които водят до поток на ценни за екосистемата материали в бъдеще"* варира в диапазона 0,64 до 0,74. По години показателят се променя както следва: за 2017 г. - 0,64, за 2018 г. - 0,74, за 2019 г. - 0,72.

Осъзнато се акцентира, че дейността на всяко предприятие оказва влияние поне на един компонент: въздух, почва, вода. Дори и такива, които не са в сферата на замърсяващи химически дейности, само чрез използването на хартиени документи въздействат за намаляване на горите, а оттам и върху промяната на климата.

Създадени са в около 5% от компаниите инспекции Екология - те контролират, координират и ръководят екологичната дейност. Детайлна информация се представя относно производство на зелена енергия, покриваща до 98 % от нуждите на изискуеми пречиствателни станции.

Преките и непреките емисии в атмосферата и интензитета на емисиите на парникови газове и за трите години са с еднакъв резултат 0,80.

Отличници са всички сфери с изключение на сектор производство на газ и фармацевтична промишленост.

В печатната дейност е извършен мониторинг на източниците на емисии на вредни вещества в атмосферния въздух от неподвижни източници на замърсяване от утвърдени пробовземни точки. Не са установени отклонения от нормите. Като препоръка би могло да се представи - да се конкретизира информация относно количеството на пробовземните точки - дали са достатъчни и равномерно разпределени.

Акредитирани лаборатории извършват мониторинг върху определени процеси, като например проверка съдържание на въздуха.

В добивната промишленост конкретно оповестяват замърсителите на въздуха, които контролирано се наблюдават - емисии за прах, серен диоксид, азотен диоксид, амоняк, въглеродород, карболова киселина.

Естествено жп компанията отчита замърсяване на въздуха само при ремонт и строителство. Липсват обаче конкретни цифри за извършените ремонти и за трите наблюдавани години, както и анализ за конкретния обем на емисиите. Декларирано е само провеждане на процедури върху оценка на въздействието върху околната среда.

5% от дружествата споменават, че докладът за емисиите на CO₂ е успешно верифициран от Министерството на околната среда и водите. Не са заведени жалби от граждани и юридически лица срещу някоя от компаниите за неконтролирана замърсяваща дейност.

Повечето предприятия са описали основните рискове, които стоят пред тях като:

- неспазване на екологичните норми и изградената система за контрол на качеството и неизпълнение на дейности по намаляване на замърсяването на производствената територия;

- увеличаване на количеството на образуваните отпадъци;

- необходимост от системно преглеждане системата за контрол на качеството.

Едно дружество предоставя данни за намаляване на замърсяването чрез намаляване емисиите на изпускани замърсители. Реализиран е и проект за намаляване на използването на природен газ при тон.

Ежегодно се замерват емисиите на отпадни газове в атмосферния въздух от Фитохимичните заводи и Заводи за твърди лекарствени форми.

Извършва се ефективно пречистване на водите с намаляване обема на химикалите и реагентите. Водните емисии се контролират за температура, съдържание на кислород, олово, мед, цинк, фосфати и др. Мониторингът върху почвата е относно селитра, амоняк, фосфати, цинк, олово.

Следващият критерий *“Използване и опазване на природни ресурси и свързаното с тях опазване на биологичното разнообразие”* е също ключов с цел защита на флората и фауната. Показателите се движат в границите 0,68 до 0,7. Тесни граници, което означава, че почти всяка година се оповестява от гл.т. на обем и качество еднотипна информация.

По-слабо са засегнали данни по този критерий 16% от дружествата. При тях или липсва изцяло информация или е обобщена в 1 изречение. Като сектори могат да бъдат посочени химическа промишленост, куриерски услуги.

Разработени са планове за действие относно непредвидени аварии при 13 компании. Ежегодно се проиграват рискови ситуации като в резултат не са констатирани рискове, отразени като значими. Няма подадени жалби от обществеността във връзка със замърсяване на околната среда.

В ядрената енергетика се придържат към всички стандарти за безопасност при съхранение на радиоактивни отпадъци. Ядреното гориво се съхранява в специални басейни и специално хранилище за такъв тип гориво.

При експлоатация на ядрени съоръжения се спазват принципи на радиационна защита, дефинирани в Наредба за основни норми на радиационно защита. Представена е дългосрочна програма за радиационен мониторинг.

За критерия *“Въздействие върху околната среда от използването на енергия”* е важно да се поясни, че:

- Най-високата му обща стойност е 0,63, а най-ниската 0,58;

- За 2017 г. седем компании не са предоставили конкретни данни;

➤ Отраслите-първенци по обемна и качествена информация са химическа промишленост, производство, пренос и разпределение на електрическа енергия, финансови и застрахователни дейности, пощенски и куриерски услуги.

➤ Най-изчерпателни са данните при 28% от дружествата;

➤ С коефициент 0.5 са 29% от дружествата;

➤ За 2018 г. общо по критерия се отчита положителен прираст от 5,17% (спрямо 2017 г.). Това се дължи основно на оповестената по-всеобхватна информация в печатната дейност. Отново най-полезна е оповестената информация от компании в същите сектори, както и през 2017 г.

➤ За 2019 г. се откроява положителен прираст от 3,28% спрямо предходната година. Причина за това е подобряване на показателя в сектор финансови и застрахователни дейности.

От 2018 г. едно предприятие е сертифицирано за енергийна ефективност - ISO 50001:2011 с ефективно работеща система за енергийно управление - систематичен подход за непрекъснато подобряване на енергийните характеристики, вкл. и за енергийната ефективност. Извършват се периодично външни и вътрешни одити, като се обявява, че е достигната степен, в която са постигнати целите по ISO 50001:2011. Не са налице данните за самата степен. Обявена е необходимост от промени в СУОС, без конкретно да са рамкирани какви трябва да бъдат.

Намаляване на използването на енергия - декларативност - чрез закупуване на машини, използващи в по-ниска степен енергия; как влияе транспорта от служебни автомобили, камиони и др. не е упоменато - използват ли се с някакви евростандарти.

Основният извод, който е оповестен, е, че повишаването на енергийната ефективност води до намаляване на използваните природни суровини и намаляване на количеството на отпадъците от тях, рационално преразпределение на изделията, разделно събиране и изхвърляне на отпадъците.

Следват се Добри практики за енергийна ефективност. Отчита се трайна тенденция за намаляване на ползваната енергия (за 3% от компаниите), срока за откупуване на инвестициите. Плановете по отношение енергоспестяването са в насоките:

- Определяне на годишния размер на енергийните спестявания с отчитане на взаимното влияние на отделните мерки;

- Техничко-икономическа оценка на предложените енергоспестяващи мерки и подобрения;

- Анализ и оценка на годишното количество спестени емисии въглероден диоксид в резултат на разработените мерки за повишаване на енергийната ефективност;

- Доклад за резултатите от обследването;

- Резюме на доклада по предходната точка.

Мерките за повишаване на енергийната ефективност на промишлените системи трябва да бъдат приведени в съответствие с действащата нормативна уредба.

Използвани източници на енергия за тези 3% дружества са предимно невъзобновяеми източници на енергия при строго спазване на внедрените процедури с цел контрол и рационално използване на природните ресурси.

Относно критерия *“Влияние на транспорта”* се открояват следните акценти:

✓ Лекотоварните и тежкотоварните автомобили за куриерски услуги в края 2019 г. са общо 850 бр. Увеличава се практиката за нарастване дела на LPG автомобилите и през 2019 г. По този начин потреблението на LPG достига 548 682 литра, на дизел – 1 711 243 литра, а на бензин – 169 601 литра. Допълнителна полза за околна среда от увеличението на потреблението на LPG се определя по по-малките емисии на фин прах и азотни оксиди при тези автомобили. Това е особено добра новина за по-големите градове, където предстоят много въпроси за решаване от този тип. Въвеждат се електромобили и електрически триколки. Важен проект е изграждането на мрежа от автоматични пощенски станции. Автоматите имат редица преимущества както за клиентите, така и по отношение на стремежа към опазване на околната среда. Към настоящия момент автоматите са разположени на ключови места, голяма част от които са търговски обекти и позволяват на клиентите да се възползват от достъп до автоматите в удължено работно време, както и да съчетаят изпращането и получаването на пратки с други задачи като пазаруване.

✓ При компанията "Железопътна инфраструктура" се оповестява 4 вида транспорт: сухоземен, железопътен, морски, въздушен, като се работи със спедитори, сертифицирани за извършване на тази дейност. Спедиторите притежават необходимата техника за превоз на опасни товари;

✓ 28% от предприятията (за 2017 г.) не оповестяват как транспортът въздейства върху околната среда, както и какви политики прилагат за ограничаване на въздействието;

✓ За 2018 г. и 2019 г. имаме положителен прираст от 14,28 %, което означава, че още компании по-скоро изказват някакви декларативни постановки, но предоставената информация не е полезна за потребителите;

✓ 42% публикуват обхватни данни за видовете транспорт и политиките си за намаляване на замърсяването от този фактор;

✓ Останалите 30% са с коефициент 0.5, което означава, че информацията не е изчерпателна.

Заклучение

Вследствие от проведеното емпирично изследване могат да бъдат направени следните изводи и препоръки:

➤ Установиха се определени трудности при определяне на обхвата на компаниите, които трябва да изготвят Нефинансовата декларация. Липсва единен регистър за предприятия от обществен интерес с брой служители над 500;

➤ Липсва един единствен сектор, който всеобхватно да оповестява информация по всички изброени критерии;

➤ Явно като най-значими критерии, възприети от дружествата са "Управление на отпадъците" и "Влияние върху околната среда от замърсяващи вещества". Информацията е представена изчерпателно като конкретно са изброени всички замърсители, свързани с дейността на дружествата.

➤ Общият коефициент по критерии е с най-ниска стойност 0.58 (т.е. не е под 0.5), което означава, че компаниите се стремят да информират обществеността, съгласно изискванията;

➤ Като негативен момент може да бъде отчетен декларативността от типа "изпълнени са всички законови изисквания"; "рисковете се съблюдават" и т.н. Би било по-полезно да се представят конкретни данни, напр. за брой

пробоизмервателни точки, брой подменени дизелови автомобили с екологични такива и т.н.

➤ Не подлежи на съмнение, че е изключително полезно за потребителите да бъде оповестявана информация за екологичните политики. По-скоро обаче могат да бъдат поставени въпроси за начина на оповестяване (тип декларативност или определена степен на подробност) от гл.т. на факта, че информацията трябва да бъде съпоставима. В противен случай тя губи своята ценност.

➤ Вследствие от горното по-полезно би било да бъде изготвена единна методика за квантифициране на информацията, като тази методика е необходимо да бъде съобразена с препоръчителния характер на оповестяванията по критерии;

➤ По-удачно е критериите в областта на екологията да бъдат унифицирани по отрасли, а не общо според “големина” на дружествата - брой персонал, обща сума на активите и нетни приходи от продажби. Това е така, поради факта, че предприятията, напр. в химическата промишленост, създават многократно по-голям риск за околната среда, отколкото застрахователните дружества.

Библиография

[1] Онлайн тълковен речник - <http://talkoven.onlinerechnik.com/duma>
екология

[2] Лаков, Пл. (2015). Регионална икономика, Плевен, с. 25.

[3] Тейлор, Д и др. Биология.(2013) [Электронный ресурс] в 3-х т. Т.1. Москва, БИНОМ, . с. 454.

[4] Нуртдинов, А.Р. (2013). О роли эколого-ориентированных предприятий как ключевого института устойчивого развития страны//Вестник Казанского Технологического Университета, Интернет -ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-rol-i-ekologo-orientirovannyh-predpriyatij-kak-klyuchevogo-instituta-ustoychivogo-razvitiya-strany>

[5] Закон за опазване на околната среда, ДВ бр.91/2002, ...посл. изм. ДВ бр.54/2020;

[6] Конвенция за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст, ДВ 86/1999, посл.изм. бр.5/2018

[7] Директива 2014/52/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 година за изменение на Директива 2011/92/ЕС относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>

[8] Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>

[9] Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, ДВ бр.25/2003, посл.изм. ДВ бр.67/2019

[10] Заповед № 183/28.02.2020 г. на министъра на околната среда и водите за достъпа и реда за попълване, актуализиране и вписване на информация в Публичните регистри по чл. 102 от Закона за опазване на околната среда

[11] Рамковата директива 96/62/ЕС за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[12] Директива 99/30/ЕС относно нормите за серен диоксид, азотни оксиди, прахови частици и олово в атмосферния въздух; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[13] Директива 92/72/ЕЕС за замърсяването на атмосферния въздух с тропосферен озон; Директива 99/32/ЕС към минималното съдържание на сяра в газьола.; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[14] Директива 94/63/ЕС за намаляване на емисиите на летливи органични съединения (ЛОС), изпускани в атмосферния въздух от неподвижни източници; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[15] Директива 97/68/ЕС относно мерките за ограничаване замърсяването на атмосферния въздух от двигатели, инсталирани в извън-пътни машини Управление на отпадъците; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[16] Директива 75/442/ЕС за отпадъците; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[17] Директива 91/689/ЕЕС за опасните отпадъци; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[18] Регламент ЕЕС/259/93 за наблюдение и контрол на превоза на отпадъци в рамките на, за и от ЕС; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[19] Директива 94/67/ЕС за изгаряне на опасни отпадъци; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[20] Директива 99/31/ЕС за депониране на отпадъци; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

[21] Директива 91/157/ЕС за батериите и акумулаторите съдържащи някои опасни вещества; https://eur-lex.europa.eu/legal-content

[22] Директива 2014/95 на ЕС <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>

[23] Европейска комисия. (2006). Прилагане на партньорство за растеж и работни места: да направим Европа пример за подражание за прилагане на КСО. Съобщение на ЕК

[24] Проект-стандарт ISO 26000 - Оценка на ефективността - социална отговорност. Интернет-ресурс: <https://www.sgs.bg/bg-bg/sustainability/social-sustainability/audit-certification-and-verification/iso-26000-performance-assessment-social-responsibility>

[25] United Nation Global Compact, Интернет-ресурс: https://www.unglobalcompact.org/library/search?search%5Bissue_areas%5D%5B%5D=211

[26] Хавел, Вацлав. Интернет-ресурс: <https://www.worldwater.org>

[27] Боева, Б. Василева, А., Павлова, В., Стойчев, И. (2015). Промените във формите на международен бизнес в контекста на глобалните усилия за опазване на околната среда. Икономически и социални алтернативи, 4, с.18

[28] Закон за счетоводството, ДВ бр.95/2015, ...посл.изм. бр.26/2020, чл. 41.

[29] Европейски съюз. Дейности. Околна среда. Интернет-ресурс: <http://old.europe.bg/htmls>

[30] Министерство на околната среда и водите - Интернет-ресурс: https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/Kalina/Strategicheski_doc/AichiTargets.pdf

[31] Димитрова, П. (2015). Прозрачност на годишните финансови отчети на публичните дружества., Издателство „Онгъл“ Варна

[32] Stoilov, V., K.Nedeva, N.Nanev, (2018). Model of financial analysis of an organizational biodiversity enterprise, VI International Scientific Congress "Agricultural Machinery", Proceedings Uses of machines. Innovative technologies. Conserving Soils and Water, v.2, p.199 - 201,

[33]Nedeva K., Nanev N., Marinov P., (2015). The green infrastructure - a new approach to achieve sustainable development in the region, "Promising problems of economics and management: collection of scientific articles", Publishing House "Breeze", Montreal, Canada, p. 141 - 145.

[34]Асенова, М., Н. Марева, (2012).Икономически аспекти на опазване на околната среда в земеделието“, сп. „Ново знание“, бр.3, год. 1, с. 91-94.

[35]Рангелова, Л.(2012), Приложни аспекти и проблеми на счетоводството при управление на търговските банки след присъединяването на България към Европейския съюз, изд.“Стопанство“, София.

[36]Рангелова, Л.(2010).Счетоводството като контролна и информационна система в търговските банки. „Годишник на ИДЕС за 2010.

[37]Иванова, Р. (2016).Системата за опазване на околната среда в контекста на балансираната система от показатели за анализ на ефективността от дейността на промишлените предприятия. сп.Управление и устойчиво развитие, бр. 1, с. 37-41.